

Sygn. akt I UK 334/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 marca 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Małgorzata Gersdorf (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Z. K.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w R.
o prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 19 marca 2014 r.,
skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 14 marca 2013 r.

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 14 marca 2013 r. Sąd Apelacyjny Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, po rozpoznaniu apelacji ubezpieczonej Z. K. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w G. Ośrodka Zamiejscowego w R. z dnia 11 kwietnia 2012 r. oddalającego jej odwołanie od decyzji Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z dnia 27 stycznia 2012 r. odmawiającej ubezpieczonej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, zmienił

zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przyznał ubezpieczonej prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od d 1 listopada 2011 r. do 31 grudnia 2012 r.

W sprawie tej ustalono, że ubezpieczona, urodzona 16 września 1953 r., w okresie od 16 września 1969 r. do 31 lipca 1971 r. pracowała w gospodarstwie rolnym swoich rodziców w miejscowości K. Następnie była zatrudniona od 9 sierpnia 1971 r. do 31 grudnia 1994 r. w Domu Mody „E.” w J., od 20 maja 1996 r. do 18 kwietnia 1998 r. w Domu Mody „I.” I. W., od 19 kwietnia 1998 r. do 15 października 1998 r. pobierała świadczenie rehabilitacyjne, a w okresie od 15 marca 1995 r. do 14 marca 1996 r. była uprawniona do zasiłku dla bezrobotnych.

W dniu 9 listopada 2011 r. złożyła wniosek o przyznanie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy z ogólnego stanu zdrowia. Orzeczeniem z dnia 5 grudnia 2011 r. lekarz orzecznik po rozpoznaniu u ubezpieczonej raka piersi lewej po leczeniu operacyjnym oraz radio i brachyterapii, a ponadto jaskry oraz bólów stawów w wywiadzie, stwierdził, że jest ona całkowicie niezdolna do pracy od 4 marca 2011 r. do 31 grudnia 2012 r. Wobec braku sprzeciwu ubezpieczonej, orzeczenie to stało się podstawą do wydania w dniu 28 grudnia 2011 r. decyzji odmawiającej przyznania ubezpieczonej renty z tytułu niezdolności do pracy, z argumentacją, że wprowadziła udowodniła 17 lat, 4 miesiące i 11 dni okresów składkowych oraz 5 lat, 9 miesięcy i 13 dni okresów nieskładkowych, co daje łącznie 23 lata, 1 miesiąc i 24 dni stażu ubezpieczenia, ale w ostatnim 10-leciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę (od 11 listopada 2001 r. do 9 listopada 2011 r.) ani w ostatnim 10-leciu przed powstaniem niezdolności do pracy (od 6 marca 2001 r. do 4 marca 2011 r.) nie udokumentowała żadnego okresu ubezpieczenia. W dniu 9 stycznia 2012 r. ubezpieczona złożyła w organie rentowym oświadczenie oraz zeznania świadków na okoliczność pracy w gospodarstwie rolnym rodziców od 16 września 1969 r. do 31 lipca 1971 r., a także akt własności ziemi. W oparciu o przedstawione dokumenty organ rentowy ponownie wydał decyzję z dnia 27 stycznia 2012 r. odmawiającą przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, od której ubezpieczona wniosła odwołanie.

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że ubezpieczonej nie przysługuje prawo do renty z tytułu niezdolności do pracy na podstawie art. 57

ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 153 poz. 1227 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o emeryturach i rentach), ponieważ pomimo stanu całkowitej niezdolności do pracy od dnia 4 marca 2011 r. nie udowodniła 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego w ostatnich 10 latach przed zgłoszeniem wniosku o świadczenie bądź przed powstaniem niezdolności do pracy, a ponadto jej niezdolność do pracy nie powstała w okresach składkowych i nieskładkowych wymienionych w art. 57 ust. 1 pkt 3 tej ustawy. Ubezpieczonej nie przysługuje prawo do renty na podstawie art. 58 ust. 4 tej ustawy, gdyż nie udowodniła wymaganego tym przepisem 25-letniego okresu składkowego, a tylko 17 lat, 4 miesiące i 11 dni. W ocenie Sądu, okresu pracy ubezpieczonej w gospodarstwie rolnym rodziców od 16 września 1969 r. do 31 lipca 1971 r. nie można zaliczyć do stażu pracy, ponieważ okres ten przypadał przed okresami ubezpieczenia społecznego rolników i nie podlega uwzględnieniu przy ustalaniu prawa do renty (art. 10 ustawy o emeryturach i rentach).

Po rozpoznaniu apelacji ubezpieczonej, Sąd Apelacyjny zmienił wyrok Sądu pierwszej instancji i poprzedzającą go decyzję w ten sposób, że przyznał ubezpieczonej prawo do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy od 1 listopada 2011 r. do 31 grudnia 2012 r. Sąd Apelacyjny miał na uwadze, że do obowiązywał art. 57 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach, który stanowił, że art. 57 ust. 1 pkt 3 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy. Na tle wątpliwości interpretacyjnych dotyczących tego przepisu zapadła uchwała Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05 (OSNP 2006 nr 19-20, poz. 305), że renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonemu, który udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety lub 25 dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy (art. 57 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach), bez potrzeby wykazywania przewidzianego w art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w ciągu 10-lecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed powstaniem niezdolności do pracy. Ustawą z dnia 28 lipca 2011 r. o zmianie

ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. Nr 187, poz. 1112) do art. 58 dodano ust. 4 w brzmieniu: „przepisu ust. 2 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy, o którym mowa w art. 6 wynoszący co najmniej 25 lat dla kobiety i 30 lat dla mężczyzny oraz jest całkowicie niezdolny do pracy”. W ocenie Sądu Apelacyjnego, ubezpieczona spełnia warunki do przyznania jej prawa do renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy na podstawie przepisów obowiązujących do września 2011 r. Co prawda wniosek o rentę złożyła po dniu wejścia w życie nowych uregulowań prawnych, jednak już przed wprowadzeniem powyższych zmian, spełniała wszystkie warunki do przyznania jej spornego świadczenia na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów prawa, skoro została uznana za osobę całkowicie niezdolną do pracy „od kwietnia 2011 r.” oraz posiadała ponad 20 lat okresów składkowych i nieskładkowych. Ubezpieczona wniosek o przyznanie prawa do spornej renty złożyła w dniu 9 listopada 2011 r., dlatego Sąd przyznał to świadczenie od dnia 1 listopada 2011 r., a datę końcową określił na 31 grudnia 2012 r. „w ślad za orzeczeniem lekarza orzecznika organu rentowego z dnia 5 grudnia 2011 r.”

W skardze kasacyjnej organ rentowy zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności: 1/ art. 58 ust. 4 w związku z art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie polegające na przyznaniu ubezpieczonej prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, pomimo bezspornych ustaleń, że nie legitymuje się ona wymaganym okresem ubezpieczenia w ostatnim 10-leciu przed zgłoszeniem wniosku o rentę ani przed datą powstania niezdolności do pracy (art. 58 ust. 2 ustawy), przy równoczesnym braku wymaganego 25-letniego okresu składkowego, o którym stanowi art. 58 ust. 4, wyłączający wymóg minimalnego stażu ubezpieczeniowego określonego w art. 58 ust. 2 tej ustawy, 2/ art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach przez niewłaściwe zastosowanie wyrażające się w potwierdzeniu spełnienia przez ubezpieczoną warunków nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w sytuacji, gdy nie spełniony został warunek wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego. Skarżący zarzucił też naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie: art. 386 § 1 k.p.c. przez uwzględnienie apelacji ubezpieczonej i zmianę wyroku Sądu Okręgowego oraz poprzedzającej decyzji

organu rentowego i przyznanie jej prawa do okresowej renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, pomimo braku oparcia w stanie faktycznym i prawnym. Jako okoliczność uzasadniającą przyjęcie skargi do rozpoznania skarżący wskazał oczywistą zasadność skargi „spowodowaną naruszeniem przez Sąd II instancji przepisów prawa materialnego i procesowego”, a z ostrożności procesowej powołał „potrzebę wykładni przepisów prawnych wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów”, twierdząc, że zgodnie z art. 58 ust. 1 pkt 5 ustawy o emeryturach i rentach warunek posiadania wymaganego w art. 57 ust. 1 pkt 2 okresu składkowego i nieskładkowego uważa się za spełniony, gdy ubezpieczony osiągnął okres składkowy i nieskładkowy wynoszący łącznie 5 lat, a okres ten przypada w ciągu ostatniego 10-lecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed dniem powstania niezdolności do pracy (art. 58 ust. 2). Zgodnie z art. 58 ust. 4 ustawy, przepisu ust. 2 nie stosuje się do ubezpieczonego, który udowodnił okres składkowy wynoszący dla kobiety co najmniej 25 lat, gdy jest całkowicie niezdolna do pracy. Tymczasem ubezpieczona została wprawdzie uznana za całkowicie niezdolną do pracy, ale nie legitymuje się ani wymaganym przez art. 58 ust. 2 ustawy co najmniej 5 - letnim okresem składkowym i nieskładkowym w ostatnim 10-leciu przed złożeniem wniosku o rentę lub powstaniem niezdolności do pracy, a także co najmniej 25-letnim okresem składkowym, który uzasadniałby wyłączenie wymogu legitymowania się minimalnym stażem ubezpieczeniowym w ostatnim 10-leciu. Skarżący ponadto twierdził, że art. 58 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach „bezsprene” obowiązywał w dacie złożenia wniosku przez ubezpieczoną (tj. 9 listopada 2011 r.), jak również w dacie wydania zaskarżonej decyzji. Powoływanie się zatem na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r. było bezprzedmiotowe, ponieważ została ona podjęta w innym stanie prawnym. W sprawie nie zachodzi problem intertemporalny, skoro postępowanie zostało wszczęte po 23 września 2011 r. Tymczasem Sąd Apelacyjny nie przyjął za miarodajny stanu rzeczy z chwili orzekania przez organ rentowy, ale moment powstania niezdolności do pracy ubezpieczonej, przypadający przed wejściem w życie art. 58 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach. Tymczasem podstawę orzekania stanowił stan faktyczny i prawny z chwili wydania decyzji.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku, jego zmianę i oddalenie apelacji ubezpieczonej (orzeczenie co do istoty sprawy), ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W odpowiedzi na skargę ubezpieczona wniosła o odmowę przyjęcia skargi do rozpoznania ewentualnie o jej oddalenie i zasądzenie od skarżącego na rzecz ubezpieczonej kosztów postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawierała usprawiedliwionych podstaw, ponieważ art. 58 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach nie miał zastosowania do ustalenia uprawnień rentowych ubezpieczonej, skoro przepis ten obowiązuje od 23 września 2011 r. Wprawdzie ubezpieczona złożyła wniosek rentowy w dniu 9 listopada 2011 r., ale w przedmiotowej sprawie miarodajnie ustalono (art. 398¹³ § 2 k.p.c.), że była ona całkowicie niezdolna już od 4 kwietnia 2011 r. Wymagało to zweryfikowania jej uprawnień rentowych na tę datę, albowiem ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy następuje na podstawie stanu prawnego obowiązującego w dniu spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia tego prawa (art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach), a nie według stanu prawnego z późniejszej daty złożenia wniosku rentowego, która wyznacza początek (miesiąc) wypłaty ustalonego świadczenia (art. 129 ust. 1 tej ustawy).

Sąd Apelacyjny wiążąco przyjął, że w wymienionej dacie stwierdzenia całkowitej niezdolności do pracy ubezpieczona legitymowała się wymaganymi okresami składkowymi i nieskładkowymi, które łącznie przekraczały 20 lat, co wystarczało do przyznania jej renty okresowej z tytułu całkowitej niezdolności do pracy według wykładni orzeczniczej zawartej w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2006 r., I UZP 5/05, że renta z tytułu niezdolności do pracy przysługuje ubezpieczonej, która udowodniła okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat (dla kobiety) oraz jest całkowicie niezdolna do pracy (art. 57 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach), bez potrzeby wykazywania przewidzianego w art. 58 ust. 2 ustawy o emeryturach i

rentach 5-letniego okresu składkowego i nieskładkowego przypadającego w ciągu 10-lecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę lub przed powstaniem niezdolności do pracy. Wbrew zarzutom skarżącego, w sprawie występował problem intertemporalny przepisów właściwych do rozpoznania odwołania ubezpieczonej, który Sąd Apelacyjny rozwiązał prawidłowo, uznając, że pomimo złożenia wniosku rentowego po wejściu w życie art. 58 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z dniem 23 września 2011 r., przepis ten nie obowiązywał w dniu 4 kwietnia 2011 r., kiedy ustalono stan całkowitej okresowej niezdolności do pracy ubezpieczonej, legitymującej się ponad 20-letnim okresem składkowym i nieskładkowym. W stanie prawnym obowiązującym w tej dacie spełnienie wszystkich warunków wymaganych do nabycia prawa do renty przez osobę całkowicie niezdolną do pracy (art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach) uprawniało do nabycia uprawnień rentowych z mocy samego prawa, bez względu na późniejszy termin złożenia wniosku rentowego.

W spornym zakresie za ugruntowaną należy uznać jednolitą wykładnię Sądu Najwyższego, że art. 58 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach nie stosuje się do ubezpieczonego, który wszystkie wymagane warunki do nabycia renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy spełnił przed wejściem w życie tego przepisu z dniem 23 września 2011 r. (por. wyrok z dnia 7 stycznia 2014 r., I UK 228/11, dotychczas niepublikowany lub - w odniesieniu do renty rodzinnej - wyrok z dnia 27 listopada 2013 r., I UK 171/13, dotychczas niepublikowany). Zmiany stanu prawnego po dacie spełnienia ustawowych warunków wymaganych do nabycia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy nie mają wpływu na uprawnienia rentowe powstałe z mocy prawa przed dokonaniem tych zmian, niezależnie od tego, kiedy uprawniony złożył wniosek rentowy. Oznacza to, że ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy następuje na podstawie stanu prawnego obowiązującego w dniu spełnienia wszystkich warunków wymaganych do nabycia uprawnień rentowych (art. 100 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach), a nie według stanu prawnego z późniejszej daty złożenia wniosku rentowego, która wyznacza początek (miesiąc) wypłaty ustalonego świadczenia (art. 129 ust. 1 tej ustawy).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

